

УДК 784:534.78

О.М. Прядко

Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка

АКУСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СПІВАЦЬКОГО ГОЛОСУ

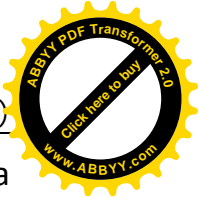
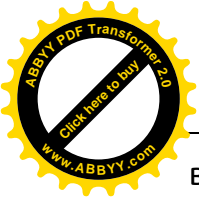
У статті розглядаються проблеми розвитку співацького голосу студентів музично-педагогічних спеціальностей вищих навчальних закладів, розкривається необхідність урахування акустичних особливостей процесу голосоутворення в ході вокальної підготовки, таких як висота, сила, тривалість, тембральні характеристики співацького звуку; здійснюється характеристика цих властивостей за даними акустики, фізики, фізіології, психології, обґрунтовуються методичні засади їх вдосконалення та розвитку в сучасних умовах мистецької освіти.

Ключові слова: вокальна педагогіка, розвиток співацького голосу, музична акустика, акустичні якості співацького звуку, тембральні характеристики співацького голосу.

Постановка проблеми. Вокальний розвиток є важливим компонентом фахової підготовки студентів мистецьких спеціальностей вищих навчальних закладів. Рівень розвитку співацьких голосів студентів-вокалістів є визначним критерієм їх фахової компетентності, готовності до праці в складних умовах сучасної освіти та культури. Вивчення питань акустичних особливостей процесу голосоутворення, розкриття специфіки постановки голосу з точки зору музичної акустики є невід'ємним компонентом процесу вокального навчання студентів, визначальним чинником ефективності засвоєння ними вокальних умінь та навичок.

Розкриття акустичних особливостей процесу фонації, вивчення акустичних характеристик співацького звуку передбачає використання у процесі вокального навчання студентів мистецьких спеціальностей даних суміжних галузей наук, таких як вокальна педагогіка, музична акустика, фізіологія, психологія, біофізика, фоніатрія, гігієна. Досягнення професійного рівня звучання співацького голосу вокаліста, під час роботи у класі вокалу, вимагає використання широкого спектру знань сучасної науки у галузі вокальної педагогіки, зокрема у сфері музичної акустики. Тому вивчення питання акустичних особливостей процесу розвитку співацького голосу є актуальним та своєчасним на даному етапі розвитку сучасної мистецької освіти.

Аналіз актуальних досліджень. Перші наукові праці, які формували наукову основу розвитку вокальної педагогіки і розкривали фізіологічно-акустичний аспект процесу фонації було створено вченими фізіологами, акустиками, фізиками, фоніатрами, отоларингологами Л. Аботновим, М. Гарсія-сином, М. Грачовою, Ф. Заседателевим, І. Левідовим, А. Музехольдом, С. Ржевкіним, С. Сонкі. Наукові дані у галузі акустики

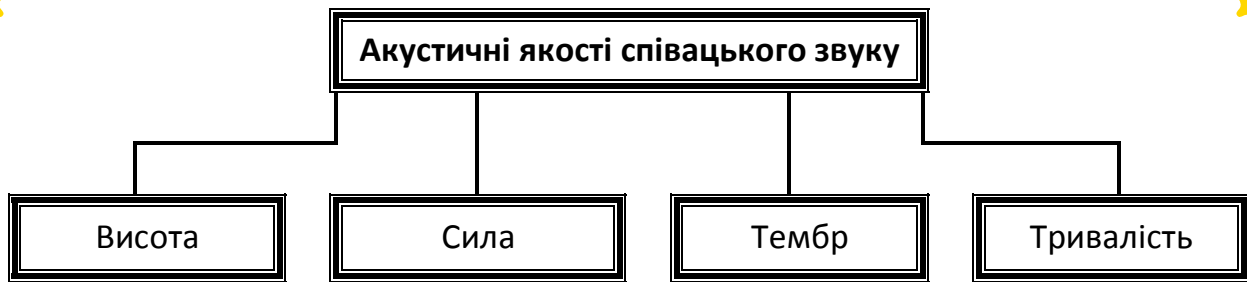
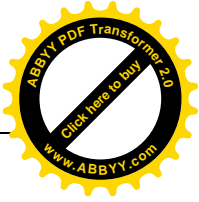
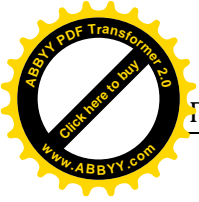

вперше почали застосовуватися у вокально-педагогічній практиці на початку ХХ століття. С. Ржевкін уперше дослідив акустику голосового апарату, здійснив акустичний аналіз тембру співацького голосу, який характеризується наявністю в ньому високої та низької співацької форманти і частоти вібрато. Сучасні наукові дослідження у галузі акустики здійснено у працях Л. Дмитрієва, В. Єрмолаєва, Н. Жинкіна, В. Морозова, А. Рудакова, Р. Юссона.

Мета статті – висвітлити питання акустичних особливостей процесу розвитку співацького голосу студентів мистецьких спеціальностей вищих навчальних закладів.

Виклад основного матеріалу. Звук співацького голосу є предметом вивчення акустики. Акустика (від грець. *akustikos* – слуховий) – розділ фізики, що вивчає властивості та закономірності звукових явищ. Музична акустика – розділ акустики, що вивчає природу музичних звуків та співзвуч, такі явища як висоту, силу, тембр і тривалість музичних звуків, музичний слух, співацький голос [7, 9]. Кожен музичний звук, а також звук співацького голосу належать до фізичних явищ, тому вони можуть бути проаналізованими з великою точністю. Під звуком в акустиці розуміється поширення коливань, тобто хвиль, які створює коливальне тіло в пружному середовищі. Таким пружним тілом у людському організмі є голосові складки. У словнику-довіднику «Музика» Ю. Юцевича термін «звук» тлумачиться: 1. Як найменший структурний елемент музики. 2. Як фізичне явище, що виникає внаслідок механічних коливань пружного тіла – вібратора (струни, напнутої шкіри, повітряного стовпа тощо) з діапазоном частот від 16 до 20 тис. коливань на секунду (Гц). Звук, який має висоту, силу, тривалість і тембр та охоплює діапазон частот від 16 до 4500 Гц, називається музичним. Більш високі звуки входять до його складу як обертони. 3. Відчуття, що виникають у свідомості людини внаслідок сприйняття звукових коливань. Зокрема, гучність має бути вищою від рівня шуму, але не перевищувати больового порогу (140-150 дБ.); тривалість не може бути коротшою за 0,015-0,02 с.; тембр практично не має фізіологічних обмежень. Окремі звуки не мають виражального значення, але набувають його за умови об'єднання у звукову систему та включення до музичної композиції [7, 90]. Л. Дмитрієв тлумачить поняття «звук голосу», як «коливання часток повітря, які поширюються у вигляді хвиль згущення та розрідження» [1, 153].

Кожен музичний звук характеризується такими акустичними властивостями: висотою; силою; тембром; тривалістю.

Однією з основних акустичних особливостей співацького голосу є *висота* звуку. За визначенням учених-акустиків, висота звуку – суб’єктивне сприйняття частоти коливальних рухів. Висота звуку залежить від частоти змикань голосових складок. Голосові складки та гортань є місцем утворення якості висоти звуку. Чим більше коливальних рухів голосових складок відбувається за одиницю часу (секунду), тим вищий звук. Низьким звукам, утвореним голосовим апаратом людини, відповідають довгі звукові хвилі та рідкі коливання, тоді як високим – короткі хвилі та часті коливання. Слуховий апарат людини здатен сприймати звуки від 16 до 20000 Гц. Звуковий діапазон співацького голосу має межі від 60–70 Гц (низькі звуки баса) – до 1200–1300 Гц (високі ноти сопрано). Голоси в жінок звучать на октаву вище, ніж чоловічі голоси. Це пояснюється тим, що висота людського голосу залежить від довжини та ступеня розтягування голосових складок. Адже довжина голосових складок дорослих чоловіків у середньому становить 20–25 мм, тоді як у жінок – 13–18 мм. Висота тону тіла, що коливається, також залежить від його ширини, товщини та еластичності. Відповідно і голосові складки людини: чим ширші, товщі та менш еластичні, тим нижчий звук вони породжують і навпаки [1, 6].

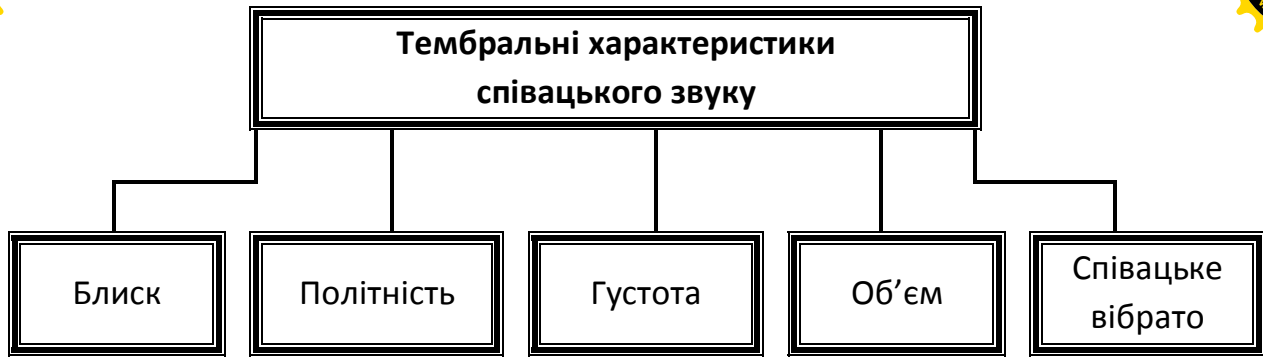
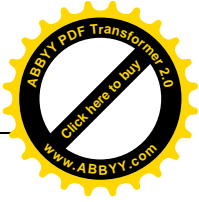
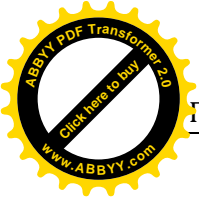
Розглянемо таку властивість співацького звуку як його *тривалість*. Для того, щоб почути звук, він має певний час тривати. Тривалість звуку відповідає тривалості коливання пружного тіла. Щоб продовжити його звучання необхідно підтримувати коливання пружного тіла безперервно. Та це можливе лише при виконанні творів на органі чи на електронних музичних інструментах. Співацький звук може тривати не перериваючись лише доти, доки у вокаліста вистачає запасу повітря в легенях.

Наступною акустичною властивістю, яку ми розглянемо, є *сила* звуку. Це суб’єктивне сприйняття розміру коливального руху – амплітуди. Сила звуку також утворюється в гортані й зростає зі збільшенням сили підскладкового тиску. Сила звуку має підтримуватися добре координованим видихом повітря, при активній участі черевного пресу та тазової мускулатури. Вчені вважають помилковим твердження про те, що сила звуку досягається за рахунок підсилення дихальної енергії, тому що з боку голосових складок одночасно з’являються різні гальмівні впливи, в силу дії яких відбувається згасання багатьох обертонів голосу. Ще англійський учений ХХ ст. Г. Спенсер заперечував це твердження, і сьогодні нейрофізіологічний аналіз підтверджує, що сила звуку

співацького голосу досягається рефлекторною взаємодією ступеня напруження голосових складок і ступеня скорочення гладкої мускулатури трахеї та бронхів. Таке скорочення ущільнює ступінь підкладкового тиску, який необхідний для підтримання певної сили звуку. За даними наукових досліджень багатьох учених, на силу голосу також має вплив форма надставної труби: при слабкому розкритті рота не можливе виникнення сильного співацького звуку. Коефіцієнт корисної дії голосового апарату дуже малий. За даними Р. Юссона, тільки 1/10–1/50 частина звукової енергії, що утворилась у гортані, виходить з ротового отвору, решта поглинається усередині організму, викликаючи вібрацію голови, шиї, грудей [6, 25]. Відомо, що співаків із великою силою голосу значно менше, ніж тих, у кого наявний великий діапазон. Причиною цього є те, що така якість голосу людини, як його сила, вимагає сукупності багатьох факторів. При правильній постановці голосу коефіцієнт корисної дії голосового апарату максимальний, тобто при найменшій витраті м'язової енергії кваліфіковані співаки отримують максимальний акустичний ефект і навпаки. Абсолютна сила голосу, тобто та, яку вимірюють за допомогою спеціальних пристроїв, не збігається з суб'єктивною оцінкою сприймання нашим слухом. Звуки з однаковою абсолютною силою, але з різним тембральним забарвленням сприймаються як такі, що мають різну силу звучання. Це відбувається за рахунок наявності великої кількості високих обертонів, до яких наш слух є більш чутливим. Тому звучання голосу співака, який має у своєму складі велику кількість високих обертонів, здається більш сильним, ніж голос такої ж абсолютної сили, але бідний на високі обертони. Людський слух сприймає дуже великі градації сили звуку.

Можливості голосового апарату породжувати звуки різної гучності називають динамічним діапазоном голосу. Чим досконаліше співак володіє динамічними можливостями свого голосу, тим вища його виконавська майстерність, тим краще йому вдається досягнути бажаного художнього ефекту. Тому завданням постановки голосу є набуття вміння домагатися найкращого акустичного ефекту за мінімальних витрат м'язової енергії.

Наступною ознакою співацького голосу, яка визначає його красу та індивідуальність, є *тембр* голосу. Відомий учений Д. Люш дає таке визначення терміну тембр: «Тембр – це звукове забарвлення голосу, яке залежить переважно від характеру коливань голосових складок, від обертонового складу звуку та його інтенсивності, у сполученні з дією резонаторів» [3, 23]. Тембр голосу є найбільш складною його якістю. Кожний музичний звук складається з основного тону та низки часткових тонів або обертонів (гармонік), сума звучання яких і створює певний тембр, або, інакше кажучи, характер звучання. Основними характеристиками, що складають тембр співацького голосу є блиск та політність голосу, його густота та об'єм, співацьке вібрато.

Така якість співацького голосу, як *блиск* робить голос співака яскравим та політним, чутним на великій відстані. Відсутність блиску збіднює тембр голосу, робить його глухим, неприємним для сприймання слухача. Відомо, що блиск голосу залежить від наявності у спектрі кожної голосної гармонік від 2500 до 3500 кол/с., що досягається за рахунок якості гортані та тону змикання голосових складок, тобто довжини фази контакту голосових складок у кожний період. Блиск голосу зростає зі збільшенням тону складок, але працювати над розвитком цієї якості співацького голосу радимо дуже обережно, оскільки високий тонус може представляти небезпеку для гортані співака.

Густота співацького голосу визначається інтенсивністю та чисельністю гармонік, які лежать нижче 2500 кол/с. та не залежать від артикуляції та резонансних явищ ротоглотки. За даними досліджень Р. Юссона, густота голосу залежить від глибини змикання поверхні голосових складок, тобто від площі їх змикання. Густота голосу залежить від анатомічної будови голосового апарату. Так, співаки які володіють великою гортанню, легше досягають насиченого густого звучання голосу. Але і при наявності гортані невеликих розмірів можна досягти густоти голосу, збільшуючи імпеданс та вправляючись у співі на закриті голосні, затемнюючи тембр.

Об'єм голосу залежить від інтенсивності основного тону, який легко досягається за наявності великого об'єму глоткової порожнини. У співаків, які не володіють великим ротоглотковим каналом, об'ємного звучання голосу можна досягнути штучно, збільшуючи його за рахунок руху нижньої щелепи трохи вперед та вниз та пониженого положення гортані [6, 96].

Джерелом звукових коливань у музичних інструментах є, зазвичай, пружні тіла: струни, язички, тростини, губи. Ці тіла коливаються не тільки довгою, але й усіма своїми частинами. Кожна така частина, що коливається, штовхає навколишнє повітря з частотою, притаманною їй, що й породжує обертона, висота яких завжди вище основного тону (визначає висоту звучання складного тону). Усі часткові коливання відбуваються одночасно і кожне з них створює звукові хвилі притаманної йому частоти. Кількість обертонів може бути дуже великою. У тембрі співака-початківця їх кілька десятків, а в голосі професіонала кількість обертонів сягає сотні [1, 113].

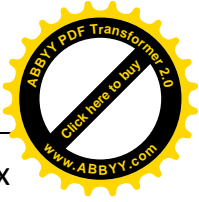
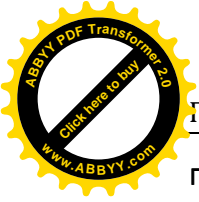
Процес коливання пружних тіл, який виникає у просторі, розповсюджується у вигляді хвиль. Співацький звук складається з великої кількості обертонів, тобто коливань різної частоти. Первісний звук, що виникає в гортані, налічує 30 різноманітних обертонів, які сягають тисячі коливань за секунду. Під час артикуляції голосового апарату в ротоглотковому каналі об'єм повітря змінюється відповідно до вимовленого голосного звуку і резонує. Резонанс підсилює різні групи обертонів.

Під резонатором розуміється будь-який об'єм повітря, що міститься в пружних стінках і має вихідний отвір. Він реагує на ті гармоніки (часткові коливання звука, що в кілька разів вищі від основного тону), які збігаються з його частотою, а також гармоніки, близькі до його частоти. Тому первісний звук гортані нараховує велику кількість гармонік. Висота звуку, яка утворюється в резонаторі, залежить від об'єму повітря, що міститься в ньому, форми резонатора та розмірів вихідного отвору. Чим менший розмір резонатора, тим вищим є його тон.

Голосні звуки мови відрізняються один від одного за так званими характеристичними тонами, або формантами (від лат. *formantis* – «формувати») – зонами підсилення часткових тонів у спектрі співацького звука [4, 583]. В акустиці під формантою розуміють такі підсилені зони частот обертонів, що входять до складу того чи іншого голосного. Тембр кожного співацького звуку є накладанням двох тембрів: тембру голосних та тембру верхніх співацьких частот (за Р. Юссоном). Тембр голосних формується з гармонік характерних тільки для певного голосного, незалежно від індивідуальних характеристик співацького голосу. Тембр голосних утворюється як результат дії ротоглоткового каналу на первісний звук гортані. Перехід від одного звуку до іншого призводить до тембральної зміни, що дозволяє розрізняти різні голосні звуки. Тембр верхніх співацьких частот визначається індивідуальними особливостями голосу співака. Саме наявність цього явища у спектрі співацького звуку надає йому політності та блиску, необхідних якостей професійного співацького звуку [6, 87].

Зони підсилення частот спектру співацького звуку, які характеризують індивідуальний тембр голосу, називаються співацькими формантами. Звуки різних музичних інструментів і людського голосу відрізняються особливим набором обертонів-формант. Професійне звучання співацького голосу завжди відрізняється індивідуальністю співацького тембру, політністю та блиском голосу, об'ємним та насиченим звучанням. Відомо, що ці якості співацького звуку залежать від підсилення в спектрі голосу відповідно двох видів обертонів: низької співацької форманти та високої співацької форманти.

Вокалістам відомо, що якість *політності* пов'язана з тембром голосу, а не з його силою, і пояснюється це наявністю в голосі високих обертонів. Існують

голоси, які не вирізняються великою силою, але вони добре чутні у великих концертних залах, незважаючи на те, що виконавець співає в супроводі оркестру. Це пояснюється тим, що великий відсоток енергії співака, який володіє дзвінким політним голосом, концентрується в зоні високої співацької форманти звуку. Науковці пов'язують явище політності також і з особливостями нашого слухового сприйняття. Зона кращої чутності людського вуха включає ту ділянку, в якій розташовуються всі мовні та співацькі форманти. Саме в цій зоні слабкі звуки сприймаються як звуки достатньої гучності. Особливо вразливе вухо в межах 2500-3000 Гц, тобто в зоні високої співацької форманти. На цю зону резонує зовнішній слуховий прохід вуха, і тому він добре передає коливання барабанній перетинці. Цим і пояснюється якість політності звуку [2, 45–78]. Ми сприймаємо звуки однакової сили, але на різних ділянках діапазону, як такі, що є різними за гучністю. При достатній силі звуку слух сприймає від 16 до 20000 Гц. За цими межами лежать інфра- та ультразвуки.

Побудова акустичного спектру співацького звуку з максимальною концентрацією енергії в зоні високих частот (високої співацької форманти) – найважливіший фізіологічний спосіб пристосування голосового апарату для отримання максимальної чутності при мінімальній витраті енергії. У практиці вокальної педагогіки його називають високою позицією звуку. Кожен студент-вокаліст має чітко усвідомлювати, що основним його завданням на заняттях з вокалу є вироблення найкращих якостей співацького тембру, досягнення високої співацької позиції у співі.

У процесі розвитку співацького голосу майбутніх педагогів-музикантів необхідно пам'ятати, що краса та рівність звучання голосу, його насиченість та легкість, індивідуальність співацького тембру залежить від уміння зберігати на всіх голосних і на всьому діапазоні високу та низьку співацькі форманти. Тому важливим завданням співака-початківця є навчитись користуватися своїм голосом так, щоб висока та низька співацькі форманти завжди були наявними в ньому рівною мірою.

Педагог, який працює з вокалістами-початківцями із наявними незавершеними явищами мутаційних змін, має обов'язково пам'ятати, що під час мутації рівень високої співацької форманти в голосі різко знижується. Це явище характерне також для післямутаційного періоду розвитку, що призводить до втрати дзвінкості та політності звуку, скорочення звуковисотного діапазону, підвищення втомлюваності голосового апарату студента.

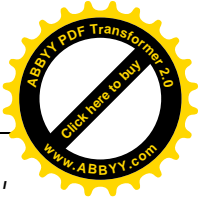
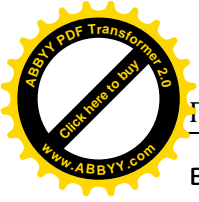
Індивідуальність співацького тембру великою мірою залежить не тільки від спектрального складу звуку, але й *відвібрато*, яке надає голосові людини виразності, робить його приємним для сприймання. Воно сприймається нашим слухом як складова частина тембру звуку. Вібрато вивчене акустиками, які вважають його явищем модуляції низьких частот, що

періодично змінюють співацький звук за висотою, інтенсивністю і тембром. Частота вібрацій може дорівнювати від 3 до 8 кол/сек. Найбільш красивим та політним звук буде тоді, коли вібрація відбувається зі швидкістю 6–7 коливань за секунду. Якщо середня частота вібрації менша ніж 5 кол/сек, складається враження, що голос ніби «хитається». Якщо ж частота коливань збільшується до 7–8 кол/с. у голосі відчувається тремтіння, тремоляція. Велика сила співацького звука, втома голосового апарату, зменшення тону м'язів гортані також мають здатність знижувати частоту вібрацій.

Прийнято вважати, що дитячі голоси позбавлені вібрато, та на практиці доведено, що в результаті спеціальних тренувань певною мірою його можна розвинути. Без спеціальних вправлянь вібрато у дітей нормалізується після мутації, в період післямутаційного розвитку. Тому саме в період становлення дорослого голосу вокаліста виробленню красивого вібрато має надаватися особлива увага. За умови тривалої систематичної роботи педагога та учня під час навчання вібрато може удосконалюватись, набувати естетичної частоти вібрації. Голоси, позбавлені вібрато, сприймаються, як «прямі», «нецікаві», позбавлені життєвої енергії. Вібрато сприймається, як прикраса співацького звука, хоча по суті є чергуванням його сили та висоти. Воно має властивість приховувати деяку інтонаційну неточність під час співу та нерівність звучання голосу.

Важливим моментом звукоутворення голосового апарату людини є явище *імпедансу*. Поняття «імпеданс» (від лат. *impedio* – перешкода) – акустичний опір, який зазнають голосові складки з боку ротоглоткового каналу. Р. Юссон називає імпедансом загальний опір, створений ротоглотковим рупором, його формою та різноманітними звуженнями, а також стовпом повітря, який коливається в ньому [6, 12]. У словнику-довіднику Ю. Юцевича поняття «імпеданс» трактується як основний критерій співацької техніки. Постановка голосу пов'язана зі знаходженням такого імпедансу, який забезпечує оптимальну роботу голосових складок. Імпеданс є величиною, що змінюється і не піддається точному вимірюванню, тому його можна визначити за непрямими ознаками – положенням гортані, ступенем розкриття рота, розташуванням язика тощо [7, 96]. Вокальна техніка з сильним імпедансом забезпечує найкращі умови для співу, сприяє виробленню витривалості голосового апарату. Під час співу з закритим ротом утворюється дуже сильний імпеданс, що допомагає голосовим складкам у їх опорі підскладковому тиску. Захисна функція імпедансу полягає в тому, що він знімає частину навантаження з голосових складок, які коливаються, в їх опорі підскладковому тиску повітря. Збільшуючи імпеданс на перехідних звуках і вище, співак знімає зайве напруження з голосових складок, полегшуючи їх перехід до змішаного голосоутворення [7, 134].

Завданням педагога в роботі над розвитком співацького голосу

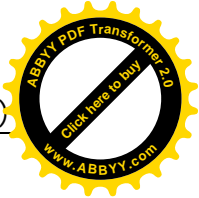
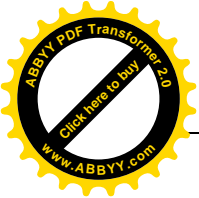
вокаліста є вироблення вокальної техніки із високим рівнем імпедансу, встановлення взаємопов'язаної системи коливань резонаторів і голосових складок. Адже при встановленні цього механізму, співак отримує можливість, при порівняно малих витратах енергії голосових складок, одержати великий акустичний ефект. Постановку голосу маємо розглядати, як знаходження цього правильного взаємозв'язку між резонуючою надставною трубою та фонуючою голосовою щілиною. В процесі занять потрібно намагатись досягнути того рівня розвитку голосового апарату вокаліста, коли його спів стає більш легким, а голос починає звучати повно і красиво, що буде означати установлення найкращої відповідності між резонаторною системою надставної трубки та джерелом звука – голосовою щілиною.

Висновки:

- вокальний розвиток є важливим компонентом фахової підготовки студентів мистецьких спеціальностей вищих навчальних закладів;
- вивчення питань акустичних особливостей процесу голосоутворення, розкриття специфіки постановки голосу з позиції музичної акустики є невід'ємним компонентом процесу вокального навчання студентів, визначальним чинником ефективності засвоєння ними вокальних умінь та навичок;
- кожен музичний звук характеризується такими акустичними властивостями: висотою; силою; тембром; тривалістю. Основними характеристиками, що складають тембр співацького голосу є блиск та політність голосу, його густина та об'єм, співацьке вібрато;
- завданням педагога в роботі над розвитком співацького голосу студента-вокаліста є розвиток усіх акустичних якостей співацького голосу, вироблення вокальної техніки із високим рівнем імпедансу, встановлення взаємопов'язаної системи коливань резонаторів і голосових складок.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дмитриев Л. Основы вокальной методики : учеб. пособ. для муз. вузов / Л. Б. Дмитриев. – М. : Музыка, 1968. – 675 с.
2. Красильников В. Н. Звуковые волны / В. Н. Красильников. – М., 1971. – 234 с.
3. Люш Д. В. Развитие и охрана певческого голоса / Д. В. Люш. – К. : Муз. Україна, 1988. – 138, [2] с.
4. Музыка : большой энциклопедический словарь / гл. ред. Г.В. Келдыш. – М. : НИ «Большая Российская энциклопедия», 1998. – 672 с.
5. Рудаков А. И. О природе верхней певческой форманты и механизме ее образования / А. И. Рудаков. – М. : Музыка, 1968. – 367 с.
6. Юссон Р. Певческий голос: Исследование основных физиологических и акустических явлений певческого голоса / Рауль Юссон. – М. : Музыка, 1974. – 262 с.
7. Юцевич Ю. Музыка: словник-довідник / Ю. Є. Юцевич. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2003. – 352 с.

РЕЗЮМЕ

Е. М. Прядко. Акустические особенности развития певческого голоса.

В статье рассматриваются вопросы проблемы развития певческого голоса студентов музыкально-педагогических специальностей высших учебных заведений, раскрывается необходимость учета акустических особенностей процесса голосообразования в ходе вокальной подготовки, таких как высота, сила, длительность, тембральные характеристики певческого звука; осуществляется характеристика этих свойств по данным акустики, физики, физиологии, психологии, обосновываются методические принципы их совершенствования и развития в современных условиях художественного образования.

Ключевые слова: вокальная педагогика, развитие певческого голоса, музыкальная акустика, акустические качества певческого звука, тембральные характеристики певческого голоса.

SUMMARY

O. Pryadko. Acoustic features of development of voice of singer.

The questions of problem of development of voice of singer of students of music and pedagogy specialities of higher educational establishments are examined in the article, the necessity of account of acoustic features of process of phonation opens up during vocal preparation, such as a height, force, duration, timbre descriptions of sound of singer; description of these properties is carried out from data of acoustics, physics, physiology, psychology, methodical principles of their perfection and development are grounded in the modern terms of artistic education.

Keywords: vocal pedagogics, development of voice of singer, musical acoustics, acoustic internalss of sound of singer, timbre descriptions of voice of singer.

УДК 372.3:784+398.8–053.4

С.М.Садовенко

Український центр культурних досліджень
Міністерства культури і туризму України

РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ У МУЗИЧНО-ФОЛЬКЛОРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

У статті актуалізовано питання щодо підвищення уваги до дослідження українського народного мистецтва, зокрема дитячого музичного фольклору, як вагомого засобу виховного впливу, що допомагає розв'язанню широкого кола педагогічних завдань, пов'язаних з вихованням і розвитком особистості з раннього віку.

Ключові слова: музично-фольклорне середовище, діти дошкільного віку, розвиток особистості, українське народне мистецтво, український дитячий музичний фольклор, музично-естетичний розвиток, музична діяльність.

Постановка проблеми. Одним із пріоритетів Української держави в добу її входження в світовий освітньо-інформаційний простір ХХІ століття означено *національний* характер освіти і *національне* виховання, які мають здійснюватися на всіх етапах навчання. Українське суспільство вступило в якісно нову фазу розвитку – фазу національного піднесення. Відбувається